

wijzen; vooral aan zijn houding tegenover het vak werd waarde gehecht. In die jaren groeide bij Berend Bodenkamp de overtuiging dat een beeldhouwer een handwerker was, een schilder een intellectueel. Jan Meefout, die hier gastdocent was, werd vermaard om zijn vrouwenaaften die zich zó wisten te voegen naar de aanwezige steen, dat er zo min mogelijk van dat kostbare materiaal hoefde te worden weggekap.¹ Ben Guntenaar vertrok van de menselijke figuur, maar alleen de ingewijden wisten die terug te vinden; de argeloze beschouwer las een geschiedenis over gescheiden worden en voorgoed verenigd in de gesloten, bijna witte vilhonneursteen. Hij zag een lyrisch, abstract poëem.²

Deze twee docenten wezen Bodenkamp onder anderen de weg naar zijn materiaal: steen. Hij koos voor een kwartshoudende steensoort: kwartsiet. Deze splijtsteen, die op heel wat plekken verspreid over de wereld gewonnen wordt, kan grijs, geel, crème of rood van kleur zijn, maar Bodenkamp geeft de voorkeur aan het zeegroene Alta-kwartsiet uit

[K] **EEN SPEL VAN UITERSTEN.
BEELDHOUWER BEREND BODENKAMP**

Als opgroeiende jongen was Berend Bodenkamp in Naarden (°1942) gewoonlijk buiten te vinden: daar zocht hij schedeltjes, snavels, veertjes, pootjes van vogels. Zo jong als hij was, was hij een verzamelaar. Wanneer hij later overleg voerde met de bekende cartoonist Peter van Straaten (°1935) hadden de twee het alleen maar over vogels. Het vanzelfsprekende contact met de natuur in zijn jeugd doet denken aan de principiële keuze van de Nederlandse kunstenaar herman de vries (°1931), aan wie de natuur alle materiaal leverde en die zichzelf zo met haar identificeerde dat hij het gelijkheidsbeginsel doorvoerde tot in de spelling van zijn naam. Dit opgroeien van Berend Bodenkamp met de natuur in de oude vestingstad Naarden zou hem later het thema leveren voor zijn werk.

Op de Kunstnijverheidsschool in Amsterdam werd hij onder meer door twee zwijszame docenten begeleid: Jan Meefout (1915 - 1993) en Ben Guntenaar (1922 - 2009). Het was in die tijd op deze opleiding uit den boze om de student een bepaalde richting te

Berend Bodenkamp, *Reconstructie uit een landschap III*, 1989, 5,5 x 86 x 240 cm., kwartsiet, N.M.B., Postbank Groep, Amsterdam, Foto Thijs Quispel.

Berend Bodenkamp, *Herinnering aan een landschap*, 1988, 8 x 20 x 6 cm., zink en kwartsiet, particuliere collectie.

Berend Bodenkamp, *Kleine hengel*, 1998, 90 x 160 cm., brons, particuliere collectie, Foto Thijs Quispel.

Noorwegen met zijn gedisciplineerde breuken die gelijkmatige scherven opleveren. Dit kwartsiet is bereid te luisteren naar de grammatica waaraan hij het wil onderwerpen. Hierbij sluit heel organisch het grafiet van het tekenpotlood aan.

Toen Berend Bodenkamp zijn werk al vier keer in een solotentoonstelling bij Nouvelles Images in Den Haag had geëxposeerd, een op vernieuwingen georiënteerde, gerenommeerde galerie, ontwierp hij in 1988 het intieme *Herinnering aan een landschap* in kwartsiet en zink. Dit acht centimeter hoge en twintig centimeter lange werkje toont een zinken bakje waaraan de schijven kwartsiet zich gewonnen moeten geven. Hier heerst de orde van de kaartenbak, maar de idee, de nuttelosheid, het ongewone formaat en de kracht en authenticiteit van de materialen verheffen het tot kunstwerk. In de ordening is het verkavelde Hollandse landschap gesymboliseerd, in het gekozen formaat zijn lieflijkheid. Het is geen wonder dat *Herinnering aan een landschap* terecht kwam in de fameuze collectie van Piet en Marieke Sanders in Aerdenhout.

Een jaar later, in 1989, kreeg Bodenkamp een opdracht van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. De opdracht hield in het ontwerpen van een trofee voor een sportevenement. Voor deze trofee en twee verwante werken vertrok hij van *Herinnering aan een landschap*, zoals hij wel vaker voor zijn opdrachten impulsen kreeg van zijn vrije werk.

Vat *Herinnering aan een landschap* de dierbare gedachten van een verleden samen, *Reconstructie uit een landschap III* van 1989 met haar extreme formaten van 5,5 centimeter hoog bij 86 breed en 240 diep is op de toekomst gericht. De vakkundigheid vraagt onze aandacht doordat de twee platen kwartsiet die naar het midden toe geleidelijk verzinken, gepolijst zijn; het strakke, glanzende oppervlak ervan gaat de concurrentie aan met de twee ruw gebleven, bovenste platen, terwijl de doorlopende breuklijn juist de aandacht vestigt op de overeenkomst van de delen. Ook wordt horizontaliteit tegenover verzonkenheid geplaatst. Zo worden de bescheiden acties van het landschap verbeeld in het materiaal van de kunstenaar, terwijl zijn ordenende hand de strakke maten van de *Reconstructie* bepaalt. Verleden en toekomst van het Hollandse landschap zijn aldus door hetzelfde materiaal verbeeld in kunstwerken die wat het formaat betreft elkaars tegenvoeters zijn.

In het oeuvre van Berend Bodenkamp heerst een grote continuïteit: in 2002 zou de kunstenaar een werk vervaardigen dat aansloot bij *Reconstructie uit een landschap III*. Het was een opdracht van koningin Beatrix, die zelf nauw betrokken was bij het ontstaan ervan doordat de kunstenaar rekening moest houden met de ruimtelijke situatie van de paleistuin.

In 1998 bouwt Berend Bodenkamp uit kleine leden een ietwat gebogen horizontale vorm op

van 160 centimeter lang; die leden en de geringe buiging bepalen de gevoeligheid van de vorm. Aan de rechterkant hangt, 90 centimeter lang, een eveneens gelede vorm af, die naar beneden toe dunner wordt. Het merkwaardige object in brons lijkt, vanwege die geleidingen, gegroeid in de natuur; het is extreem in zijn hoofdvorm en in zijn richtingverandering. Extreem ook in zijn formaten. Toen het geboren was, noemde de kunstenaar het eenvoudigweg *Kleine hengel*. En hij kwam opnieuw verwonderd tot de conclusie dat hij al jaren daarvoor een soortgelijk object had opgebouwd.

Door de oriëntatie op het landschap en de ritmische structuur van al wat groeit, heeft het werk van Berend Bodenkamp affiniteit met het oeuvre van Piet Killaars (°1922), over wie Lambert Tegenbosch schreef dat hij de “stellige regelmaat bespeurt in de bouw van bloemen en zaden, koralen en schelpen, de skeletten van bladeren, struiken en bomen, het aangewaaid zand van het duin en de rimpelingen van water onder de wind. (...) een geometrie die hulde brengt aan mogelijk wiskundig nooit te becijferen, voor hem onbetwifelbare wetmatigheden in de natuur.” Het werk is abstract. “Maar omdat het klaarblijkelijk desondanks over de natuur en de wereld gaat, is het op een verrassende wijze ook figuratief.”³ Voor *Herinnering aan een landschap*, *Reconstructie uit een landschap III* en voor *Kleine hengel* geldt dat deze drie allereerst abstract zijn, want geabstraheerd uit herinneringsbeelden en vervolgens ook figuratief.

De *Liggende structuur* uit 2009 met de extreme maten 0,4 x 80 x 9 centimeter ligt niet echt, maar

dient op ooghoogte te worden bevestigd. Van boven naar beneden gebruikte Berend Bodenkamp hiervoor zink, kleine stukken kwartsiet, hout en grafiet. Rimpelingen van water onder de wind, maar onderworpen aan de geometrie, aan de grammatica van de kunstenaar. Een kalme zee biedt een horizontale lijn zoals Mondriaan die schilderde.

Een jaar later bouwde Bodenkamp een *Verknoopte structuur* op, 185 centimeter hoog x 3 centimeter breed en 2 diep. Kleine stukjes kwartsiet bevestigde hij hierbij op een linnen rug. In contrast met het vorige werk beproeft dit de uiterste verticaliteit. Als al zijn objecten laat dit zo abstracte werk het handwerk zien in zijn finesse. Het is beladen met associaties. En wij voegen daar ónze associaties aan toe als we ernaar kijken. Het biedt ons vrij spel.

Berend Bodenkamp is iemand die in stilte werkt. Hij heeft geen vaste galerie, geen website. In de zomer van 2010 kreeg hij ongevraagd aandacht toen in Museum Beelden aan Zee in Scheveningen de tentoonstelling *Vaders en zonen. Beeldhouwers kiezen beeldhouwers* te zien was. Hierbij kozen vijf beeldhouwers van de generatie, geboren tussen 1910 en 1930, ieder een beeldhouwer uit die zij interessant vonden van de generatie, geboren tussen 1930 en 1950. De vijf gekozenen mochten op hun beurt een keuze doen uit de jongere generatie, geboren tussen 1950 en 1970. Het project werd nader uitgewerkt door Jaap Bremer, voorheen adjunct-directeur van het Kröller-Müller Museum, samen met zijn vrouw Angeline Bremer-Cox. Tot de oudste generatie behoorde Ben Guntenaar. Hij koos Berend Bodenkamp en deze koos op zijn beurt de

Berend Bodenkamp, *Liggende structuur*, 2009, 0,4 x 80 x 9 cm., zink, kwartsiet, hout, grafiet, collectie van kunstenaar, Foto Justin Bodenkamp.

enige vrouwelijke beeldhouwer van het gezelschap, Hieke Luik, die zich oriënteert op de groei­kracht van de natuur.⁴ In de catalogus schrijft Jaap Bremer: “Als we het geheel van de tentoon­stelling *Vaders en zonen* overzien, zijn de sculpturen van Berend Bodenkamp ongetwijfeld de meest gereduceerde, de meest ijle en de meest minimale van alle tentoongestelde werken.”⁵

En zo is het. Zo extreem maar toch nooit spectaculair is dit werk. Klassiek in zijn trouw aan het landschap, aan het handwerk en de geometrie.

JOSÉ BOYENS

Noten

(1) JOSÉ BOYENS, “Gehoorzaam verblijven binnen de gesloten steen. Het beeldhouw­werk van Jan Meefout”, *Ons Erfdeel*, jaargang 26 (1983), nr. 5., pp. 690-697; JOSÉ BOYENS, *De druppel holt de steen uit. Elf Nederlandse beeldhouwers*, Van Spijk, Venlo, 1986, pp. 15-32; ANNE BERK, BEATRIX HARTKAMP, JEROEN MEEFOUT, JAN TEEUWISSE & NELLEKE VAN ZEELAND, *Jan Meefout*, Uitgeverij Waanders (nu Wbooks), 2011, 144 p.

(2) JOSÉ BOYENS, “Scheiden om te verenigen. Het beeldhouw­werk van Ben Guntenaar”, *Ons Erfdeel*, jaargang 27 (1984), nr. 4, pp. 547-555; *De druppel holt de steen uit*, pp. 93-108; JAAP BREMER, ANGELINE BREMER-COX, *Vaders en zonen. Beeldhouwers kiezen beeldhouwers*, Uitgeverij Waanders, Zwolle, 2010, pp. 45-55.

(3) LAMBERT TEGENBOSCH, “Het beeld en de wereld”, in: FRANS BUDÉ, JAN REIJS & LAMBERT TEGENBOSCH, *Piet Killaars, beelden*, Rosbeek Books, Nuth, 1997, pp. 10-11, 15.

(4) JOSÉ BOYENS, “Wat verschijnt en wat verdwijnt, is nooit hetzelfde. Beeldhouwster Hieke Luik”, *Ons Erfdeel*, jaargang 53 (2010), nr. 3, pp. 98-105.

(5) *Vaders en zonen*, p. 58.